

Egy titokzatos vers.

I.

Néhány héttel azelőtt ismét kezembe került Tolnai Vilmos könyve: *Ungarisches Lesebuch*. (Berlin—Leipzig, 1913.) A kis kötet a nagyírű Sammlung Göschen-vállalatban jelent meg. A prózai szemelvények után népdalok gyűjteménye, azután a befejező rész: *Újabb költőkből*. Vajda Jánostól kezdve Ady Endréig mindössze hat költemény van ebben a részben s ezek között Sárdy Lőrinc verse:

Ne higgy nekem!

Ne higgy nekem, ne higgy nekem:
 Hazug szavam, hazug szemem.
 Szívem, szegény, majd megszakad,
 De arcom egész mást mutat —
 Ne higgy nekem, ne higgy nekem!

Tréfára kész ajkam nevet,
 Tagadom, hogy szerettelek,
 Tagadom, hogy szeretlek még —
 De bennem a kín lángja ég —
 Ne higgy nekem, ne higgy nekem!

S mikor magamra maradok,
 Kezem fejére borulok,
 S aztán sírok keservesen:
 De azt nem látja senkiesem —
 Ne higgy nekem, ne higgy nekem!

A vers eléggé kezdetleges rímelés, Szendrey Júlia egyik kis dalának vagy Tóth Kálmán hasonló tartalmú költeményének gyöngye visszhangja. Mégis előkelő társaságban jelent meg. Vajda János, Kiss József, Reviczky Gyula, Szabolcska Mihály, Szentessy Gyula, Ady Endre és — Sárdy Lőrinc.

Bántott, hogy semmi közelebbit sem tudok az ismeretlen költőről. Nyomoztam utána minden hozzáférhető helyen. Nem találtam semmit.

Néhány évvel halála előtt az Akadémiában megkérdeztem Tolnai Vilmost: ki ez a Sárdy Lőrinc? Kitűnő költőnek kell lennie, ha egy nevezetes korszak hat vezérpoétája között ő is helyet kap; ha a németül olvasó európai közönség előtt úgy jelenik meg a verse, mint a legjellegzetesebb magyar költemények egyike. Tolnai Vilmos kitérően válaszolt. A verset valamelyik folyóiratban olvasta s annyira megtetszett neki, hogy besorozta könyvébe.

Nem akartam vitázni vele: hogy névtelen költő jelentéktelen rímélése nem képviselheti tájékozatlan idegenek előtt a magyar lírát; hogy antológiát nem úgy szerkeszt az egybeállító, amint ő csinálta a dolgát. Gyanú ébredt bennem. Ezt a verset ő írta vagy valaki a rokonságából. A név, Sárdy Lőrinc, a Lehrsalad egykori lakóhelyére, Sár-Szent-Lőrincre mutat. Ez a vers az övé — Thaly Kálmán egyik leleplezőjéé!

Kozoosa Sándor barátom vállalkozott arra, hogy a múzeumi könyvtárban átlapozza a gyanúba vehető folyóiratokat s ha lehet, igazolja sejtésemet. Most átadom a szót neki.

II.

Szinnyei József életrajzi lexikona alapján megállapítottam, hogy Tolnai Vilmos „eleinte szépirodalmi téren próbálkozott eredeti és fordított költeményekkel és novellákkal, melyek 1890 és 1897 között a fővárosi és vidéki lapokban jelentek meg”. (*Magyar Írók*, 14. köt. 1914. 258. h.) Így többek között Kiss József 1890-ben meginduló *A Hét* című szépirodalmi hetilapjában is. Első verse *A Hét*-ben 1891-ben (37. [szept. 13.] sz. 597. l.) jelent meg; ez a *Ne higgyj nekem!* című vers volt. A költemény egyébként három helyen a következő időben jelent meg: először az *Aradi Közlöny* 1891. 195. [aug. 15.] számában, Tolnai Vilmos név alatt, másodszer *A Hét* 1891. 37. [szept. 13.] számában, ugyancsak Tolnai Vilmos név alatt és végül harmadszor az *Ungarisches Lesebuch mit Glossar*-ban (Sammlung Götschen 694. sz. Berlin und Leipzig, 1913. 79. 1.) Sárdy Lőrinc név alatt.

A Hétnek ugyanebben az 1891-es évfolyamában van még két apró fordítás Tolnaitól: *A levél* Arnault és az *Egyém s tiéd* Fischer J. G. után (47. [nov. 22.] sz. 751. l.) Ezekén kívül még két ízben kereste föl írásaival Kiss Józsefet a szerkesztőt: így a *Tarasz dal* 1892-ben (19. sz.) és *Az élet* 1893-ban (3. sz.) jelent meg *A Hét* hasábjain.

Tolnai Vilmosnak még a következő lapokban jelentek meg versei: Magyar Szemle (1890.) — Vasmogyei Lapok (1890/92.) — Aradi Közlöny (1891/94) — Rábavidék (1891) — Divat Salon (1891/92.) — Bolond Istók (1891) — Fővárosi Lapok (1891/92.) — Nyugatmagyarországi Hiradó (1894/95.) — A Mi Otthonunk (1894.) — Ország-Világ (1895.)

Pintér Jenő és Kozoosa Sándor.

Ismeretlen Tompa-level.

Harsányi Zsolt a Pesti Hírlap 1939. jún. 8-i számában elmondja, hogy Miskolcon a kezébe került Horváth Lajos gyűjteményében egy eddig ismeretlen Tompa-level; mivel a napilap közlésében sok érdeklődőnek figyelmét elkerülhetette az érdekes szöveg, szükségesnek tartjuk a közzétett levélszöveget folyóiratunkban is lenyomatni, megjegyezvén azonban, hogy a közlés pontosságát nem volt módunkban ellenőrizni.

„Tisztelt Ugyvéd Úr! Más dolgokkal lévén elfoglalva, csak most válaszolhatok az Ön levelére; teszem pedig azért, nehogy oly harapós állatnak képzeljen, ki mást minden ok nélkül megmarok. s hogy válaszból sok Ön előtt megfoghatatlan megfoghatóvá váljék. Az 1849. év őszén Ön Kelemérben megfordultán, hozzám is bebotlott s időzött nálam mintegy 12—15 percig; én nem beszéltem Önnel, nem láttam Önt soha az életben s bizonyára emlékezni sem fogok eddig nálam történt megjelenésére, sőt nevét sem fogom ajkamon kibocsátani, ha magariselete által, melyből az „igénytelen polgár” teljességgel nem vagyok képes felismerni, emlékeztetéssé nem teszi magát. Ön ugyanis visszatérvén Miskolcra, nem pirult

ilyen dicsekvéssel állani elő: Tompa Miska nagyon feltette tőlem a feleségét! Becsületesemre! eddig még csak egy korácsról s borbélyról emlékezett a mese, ki a lovat futtában megvasalta, a nyulat megborotráltta, most Ön is hozzájuk tehető, ki az asszonyokat első látásra meghódítja! Azt bölcsen tudja Ön, hogy a féltékeny férj comicus, vígjátéki alak, a féltésre méltó nő még valamicskével több, s kérdem Öntől: hol vette a jogot, ilyen színben akarni előállítani családdéletemet 15 percnyi nálam mulatás után? Mi volt a nyilatkozat alapja? Tréfa? lehetetlen! hisz köztünk nem létezett semmi cimboraság, de sőt ismeretség sem! Valóság? legyen szabad ebben kegyes engedelmérel kételkednem. Ime, tisztelt Úgyréd Úr! saját, — feljebb idézett lovagias, nemes, férfias nyilatkozatában feltalálja a kulcsot az én nemtelen, férfiatlan kifakadásom megértésére: valamint azt is át fogja látni, hogy a feleletre-vonás talán jobban illenek az én szájamba, mint az Önébe: s eddig lettem is volna bátor némi felvilágosítástért esedezni Önnek, ha részint e rám nézve kényes természetű dolgot piszkálni kedvem lett volna, részint ha nyelvem megkötre nincs, az annak adott szó által, ki Ön nyilatkozatát velem tudatá: kit egyébiránt semmi okom többé kímélni utálatos kétértelműsége miatt. mert az, ki Önt kifakadásaim ellen védte, Önnek beszűgta, s Önt nekem legelsőben elárulta egy és ugyanazon személy. „Ne bánts senkit, nem bánt senki“, ez nagyon érthető, nagyon egyszerű dolog! s Ön bizonyosan nem leendő olly méltánytalan legkisebb kíméletet is várni Tőlem, kinek irányában az illedelem és becsület korlátait olly sértőleg s gyöngédtelenül áthágni elég könnyelmű, elég feledékeny volt; s hangulatom Ön irányában mindenesetre a régi marad, mtg ellenkező véleményre nem hoz a kérdéses dologban: teljesen fennmaradván Önnek minden út a további lépésekre a midőn én is fogom tudni magamat tájékozni. Hanza, Sept. 24. 1855. alázatos szolgálója Tompa Mihály.“

Megjegyzendő, hogy Tompa 1849. április végén költözött át Kelemérre; Soldos Emiliát 1849. május 1-én vezette oltárhoz. (Váczy János: Tompa Mihály életrajza. 1913. 84. és 82. l.) Böngésző.

Vörösmarty ifjúkori kísérletei.

Folyóiratunk 1936. évfolyamában (212—213.) adtunk először hírt arról a rendkívül jelentős, 175 lapból álló kéziratkötegről, melyet a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára még 1933-ban vásárolt, Vörösmarty ifjúkori költői kísérleteinek egy eddig lappangó kincsesbányájáról. Azóta megjelent a becses kéziratanyagból a *Zulán futásának* első kidolgozása és a költő több eddig ismeretlen drámája. A kézirat anyag szervesen kapcsolódik Brisits Frigyes 1926-ban kiadott *Vörösmarty Mikály kiadatlan költeményei* című gazdag gyűjteményéhez. Míg a Brisits által felfedezett kéziratok az 1816. év körül csoportosíthatók, ez utóbb előkerült „kísérletek“ már pár évvel későbbi idő, az 1819 körüli évek alkotóműhelyébe engednek bepillantást. A kéziraton egyetlen korjelző dátum található: 1819. Viszont a másik nyom, amelyen elindulhatunk: fennmaradt a kéziratkötegetben a Perczel-fiúk — kiknek ebben az időben volt Vörösmarty a nevelője — három füzetlapja: az I. grammatista Sándor és a III. grammatista Miklósé.

A fiúk a budapesti piarista-gimnázium tanulói voltak. Az iskolai értesítő tanulsága szerint a legidősebb Perczel-fiú, István, Vörösmartyval egyidőben, 1817-ben járta a II. syntaxista osztályt. (Ez Vörösmartyval egy évben született.) A három évvel fiatalabb Imre 1820-ban végezte a II. syntaxista osztályt. Sándor 1818-ban volt I. grammatista, tehát 12 éves s 1824-ben végezte a II. syntaxista osztályt. Mór 1820-ban I. grammatista és 1825-ben végzi a II. syntaxista osztályt. Miklós 1812-ben született, ő volt a négy fiú között a legfiatalabb, 1821-ben I. grammatista (*Juventus Gymnasii Pesthensis apud scholas pias e studiis primi et secundi semestris in classes relata Anno 1817/1825.*)

Ezek alapján megállapítható, hogy Vörösmarty e kéziratköteg anyagát közvetlenül Börzsönybe kerülése után, az 1817. és 1821-es évek közötti időben írhatta. E költői kísérletek tehát Vörösmarty pesti tanulóéveit követő börzsönyi nevelésködése alatt készülhettek s valóban „nagyszabású terveket“ és azok eredményeit tükrözik a Brisits által kiadott korai kísérletektől a *Zalán* első kidolgozásig. Így áll elő az önművelés nyugalmas éveinek szigorú önfegyelme, az elfojtott és reménytelen, de annál mélyebben égő szerelcm ösztönző hatása alatt már az egész nemzet szavát hallató költő: a férfi Vörösmarty.

Az alábbi hat költeményt is ebben a kéziratsorozatban találtuk. A szövegek a következők:

1.

Míg gondok nélkül játszottam az égi örömmel
 melyet képzeletem tisztá szívembe csala,
 A' boldogságot valahányszor ölembé kívántam,
 egy tündér szép hölgy lebbene gyorsan elő:
 Gyenge vidám arcezel, mint hajnal, tisztá szemekkel
 ment a' szép szerelem' csillaga hajnal előtt
 Artatlanságnak leplében nyult deli testtel,
 érző jó szívvel, lágy szava' énekivel,
 Így jöve a' képzelt boldogság: csalfa világom
 eltűnt, ah eltűnt véle az égi leány!

2.

Fergeteg dül a' kopasz hegy' ormán
 Zúg rohanva erdőn, völgyeken:
 Rejtekébe kerget minden élet,
 minden utat elzár vak dühe.
 Még csak egy halandó
 jár a' zaj között,
 jár, 's nem érez semmi zajt kívül.
 Agg szívében forr diühödve kinja,
 nyugta nincs a' tágas ég alatt.
 Alma' képét úzi, 's hah ki merje
 hogy csak álmot úz, azt mondani
 Hegyről völgyre téved
 és nem hül tüze:
 tárgyát önmagában kergeti.

3.

Egykoron a' kis egér egy vas ládába becsúszott,
 Mindene volt bőven, élete kénye szerint
 Ott ő jól lakozott, egyszer próbálja ha vallyon
 Melly hasadékon jött, vissza jöhetne e' még

Ügy lett áltmenvén csak szőrét veszi el, ismét
 Meg tért, mint ezelőtt lézzege, töltve hasát
 Minden háborgás nélkül sétálgata csendes
 Rejtekekben, 's boldog napjait éldegelé
 De jó élte után sanyarú inségre vetődött
 Mert szűk a' hasadék kis köze teste kövér
 Ó nygan áltésúszott bőrét vas' tőre lehúzta
 Mellyért illy szókkal hirleli bánatait
 Bár még kis testem csak szőrét vesztve kicsúszott,
 Vissza ne indultam volna lakozni megint
 Most nem nyújtóznám fele vesztett csonka fargummal
 Gondatlanságom' bélyege' terhe alatt.

4.

Kénye szerént széljel dühödő szél hajtja vitorlám
 Szerte ragad, nincs már állapotásra helyem
 Már a' vad Sirenek zaj alatt lesekődve csikorgó
 Zúgással fogokat dúlva toromra fenik.

5.

Csendes volt az üdö, 's már a' nap hanyatlani kezdte,
 Izzasztó melegét gyengébb sugarakkal eresztvén.
 Minden megnémült: munkáját félbe szakasztá
 A' művész, és fáradt testtel készüle pihenni.
 Akla felé sietett a' nyáj, vig pásztora végző
 dalt fúván lassú lépéssel ballaga véle.
 Egy vándor, — csak ez egy volt még a' tiszta mezőkön
 Izzadtan, porosan; minthogy már reggel eredvén
 Útnak egész nap hevét folyvást érezte napestig.
¹⁰ Most, hogy az ormok alá szenülte hajolni napunkat,
 Útjában kicsapott kétesb ösvényre menendő
 's egy kiségg meg is állapoték; nem, mintha tovább már
 nem győzné útját; fáradt ő nem vala; mert oh
 hogy lehet az fáradt, ki belőlről szüntelen újul
 's csak tüzes ösztönért erejét soha sem veszi számba?
 Pindus' hegyére akart e' jámbor utazni, de rosszúl
 volt utasítva, szegény, s így botlott csúfos helyekre.
 Jobb lett volna örök esendben bezárva maradnod
 O nyomorúlt, 's házad küszöbét öröznöd halálig.
²⁶ Jaj! de elindultál, 's nyomaid külföldre ragadnak!
 Lássuk azonban mit kezd most, vagy szólni akar tán?
 Halljuk „az esti setét kezd már sűrűdni körültem
 „s míg bátor sebesen haladék, távol van irányom.
 Itt e' hegy melly fellegekgig nyújtózik előttem,
 Pindus, mint mondják, a' Muzsák lakhelye. Huj! mint
 Érzek, huj! mint lelkesedem néztére; valóban
 Itt nem halandó, nem közlelkü nép lakik. Útra —
 Útra tehát“. Így szolt 's letörölvén ökle porával
 Areza' veritékét, valamint a' tengeri habzás
³⁰ vagy mint éjszokról zugván a' fergeteg, omlott,
 kész a' szörnnyekkel bajt vinni, ha ellene állnak.
 Nem kellett neki ló, se számár (maga volt az!) erősen
 ment gyalog a' hegyeken, 's már majd tetejére nyomúla,
 hogy felhőbe borúlt a' hold, vezetője nyomának.
 Nemde talán csüggedt, kétségbe merüle vitézünk,
 's a' zordon felhőt szidalommal verve megállott!
 Ha! nem, erőt vévén „sok bajt meggyőzni dicsőség,
 a' könnyű nyereség örök hírt nem szülhet“ ezenkép
 biztatván tetemét vakon omlott Pindusa' terén,

- 40 's bár lassú volt már, mint a' lúd szárnya-szegetten
 örültségében gyorsnak gondolva menését
 Egy esalitos, tüskés tájt kezdte tapodni. Ki kétli?
 lábát tüske szurá, kóró veregette pofáját,
 's gyakran földre bukott tövisesbe kölődve, de mind ez,
 's tán még szörnyűbbek sem fogták volna el útját —
 Ahrándozva bukott 's ugyan úgy kele viszsz' a helyére
 minden léptével nevelődven régi reménye.
 Jó darabot haladott, kezdett ritkulni veszélye
 's mint véle, 's neszezéséből is merete gyanítani.
- 50 Pindusa itt volt már; mi esett? énekli, azontul
 nyert költői szabadságát szájhúzva nyeríteni
 A' mikor érezvén ötet közelebbre vonúlni
 A' pihenő Dallos, 's nyöszörögtét roszszra itélvén
 Patkótlan lábbal jól megrugdosta földetlen
 Mejjét, oldalait, 's az után vízmosta fejét is.
 Több neki nem kellett; volt áldás rajta. Nem érzett
 ő itt fájdalmat, nem csüggede — semmi setétség
 nem volt utjában. Feje, mejje esodálatos hévvel
 Megtelt, 's már ekkor fő pontját érte bolondos
- 60 Gerjedezésének: nyomorúlt így tére körünkbe!
 Erdő, rét, ligetek, várak nem mentek előtte
 végig élénkle a' portól kezdve Urunkig
 mindent: állatot és ásványt, 's növényi esodákat,
 mert a' vers-kórság forrton forr keble körében.
 Fuss jövevény, kórsága elől fuss, merre szemed lát
 Majd, ha utól érhet, füledet bétölti zajával
 's akkor, nincs mentség végig kell hallanod utja'
 ritka szerencsét 's bár mint gúnyoljad, öröklő
 hűséggel nagy Apollóját harsogja, 's azontól
- 70 Es vígadó hanggal kezdé nyöszörögni köszöntő
 verseit. A' szomszéd sértések' gyülte idétlen
 Dallóját nem tűrhethvén rőfögésre vetődék.
 Ez neki új muzsát mutatott. Mert „nemde az elmuúlt
 dolgokat, a' történetet így kell rendre beszélni?
 kérdé, 's új rőfögést hallván nagy erőszakot érzett
 lelkében, 's történeteket mert nyelve rőfögni.
 Adámon kezdvén három, négy szóval üdönkig.
 Balgatag, a' esendes major álmát félre ijesztvén
 minden zajban ezer Muzsát lelt 's a' ezularoknak
- 80 még ezudarabb követője nehéz kínokba merüle.
 Most, hogy esendesség lőn, egész füllel neezez ő is.
 Egy tüesök (o botlás) reczegett mellette. Mi újság?
 Szívszakón „szerelem, szerelem mily kellemes hangod“
 így ordíta 's szerelmekről győtrődve nyiforgott.
 El mondá, mint érte szívét nyila kised Amornak
 A' mikoron Pannája pofon veregette otromba
 esdekléséiért, 's még mennyit monda, mi szépet!
 Ezt is eléglvén mig Pásztori éneke nem volt.
 Ohajtá pedig, és már homn föl tette magában,
- 90 hogy, ha szerencsés lesz Pindust valahára tapodni
 Bár mibe telnék is, megfogja tanulni, 's mivelni.
 Indul. — Haj hova mégy, boldogtalan? haj! hova esábit
 Elhítető, részeg képzésed' gyáva csalása?
 Mégy, — sem tűz, sem víz meg nem gátolja menését, —
 egy juh akolra botlik, 's ész nélkül tétova futván
 itt az ihász paripája kerül útjába először,
 Melly nagy üvöltést kezd nem várt láttára emelni
 A' haragos mennytűz így harsog déli keletről,

- Igy ropog, így csikorog gördültekor Aetna sziklája,
 100 Mint e' tébolyodott' füliben hangzának az ocsmány
 Tátosnak szelet indító botor ömledezési.
 Késedelem nélkül leborul hát, 's a' nagy Apollót
 (Oh butaság!) teljes rabsággal kezdi imádni
 A' komor álombokból fölocsódott régi Füleiben
 Oh ha ez áldozatot képes lett volna becsülni
 A' harsány dalló, valljon ki lehetne kevésbé
 Mint a' gyáva számár? Valljon ki lehetne szerencsésb?
 Jaj de nem érté e' hódulatot, és az előbbi
 Enek folytával nem szűnt rémíteni az álmat,
 110 A' mikoron nagy alázattal lábának előtte
 még most is csupa kábultan fetreng Poctánk
 Mert, mint észreuvé az előbbi dicséretes hangok
 E' harsány dalban mind úgy egyesülve valának
 hogy mind részenként, mind egyben ritka tökélet'
 fő példái lehetnének, szóval, hogy lantos Apollo,
 Ó maga zenge így. Már majd rikkantani kezdett.

6.

- Küldi köszöntését az Abydai Hero! tenéked
 Mellyet, ha engedné tengere, vinne maga
 Hogyha szerelmemnek kedveznek az égbeli lelkek
 Bár Kedvetlen, vesd e' soraimra szemed.
 De nem kedveznek; — mert ám gátolnak utamban
 És nemis engednek futni szerelmem után
 A' nagy fellegetek, 's tengernek határtalan úrját
 Láthatod a' mellyen általevezni nehéz
 Révünkéből egy hajós indult a' tengeri síkra
 10 A' ki levélkémet nyújtani fogja neked.
 Ót, mikor útnak eredt, nagy Abydó népe zsi bongva
 Nézte, nem is mertem hágni hajóra vele.
 Mert így a' Szüleim megtudták volna szerelmünk
 Titkait, illy vésszszel tett utazásom után
 Mindjárt ezt irván, levelem menj békésen, ő majd,
 Így szólék: kegyesen nyújtani fogja kezét...
 Táu, mikoron felakar havazó foga törni, (hol ömlik
 A' szép nyájasság:) illeted ajka körét.
 Ezt röviden szolván rebegő nyelvemmel, azonnal
 20 Jobbom kezdte tovább jegyzeni titkaimat.
 Mellyel evezni habon, jobban mint irni óhajtnék
 Bár mély tengernek gyorsan haladna vizén
 Bátor az a' csendes vízben habot üzni tanúltabb
 Mégis vágyásim fejtegetője lehet
 Már hét éj halad el, melly hosszabb nékem egy évnél
 Hogy gödrén kívül a' tenger habozva zajog
 Hogyha az éjeken én alvás nyugalmaim érzém
 A' felhevült tenger habjait üzze tovább
 A' nagy szirtekről búsan révedve tekinték
 30 Gondolatim küldöm a' hova nem mehetek
 Sőt nagy tornyodnak nézem búsongva világát
 Vagy csak esillámját képzetem adja elő.
 Háromszor vetvén a' száraz homokra ruháim
 Annyiszor elkezdtem kedvesem e' nagy utat
 Ellene ált hevesen kezdett Munkámnak az árviz
 Szájamat úsztomban visszafolyása tömő
 De te legdühösebb zavaró mindannyi szelek közt
 Mért hartzolsz, kegyetlen vad! vetekedve velem
 Illy dühösen, tudjad Boreas! én ellenem indúlsz;

- 40 Hatha nem esmérnéd a' szerelemnek hevét?
 Bár jegesedve dühödsz, még is megvallod hogy' érzett
 Aktaéisnak ölen gerjedezésed hevét.
 Mint néznéd, ha, midőn szeretődöt elhozni akarnád
 Elzárná valaki a' levegői utat?
 A' könnyű levegőt mérsékeld kérlek, ezentúl,
 Roszra ne késztesen tégedet Hippotides
 Ó sikertelen kérésimre morogva felelget
 'S a' kék hullámok tornyait égre veti.
 Vajha, merész szárnynyal, Daedállal szállani tudnék
- 50 Bár közel itt a' víz Ieári partot öblít
 Bár mi lesz, eltűröm, csakhogy a' levegőbe mehessek
 A' ki gyakran kétes tengereken lebegék.
 Végre, midőn a' szél, 's a' vadhabok ellenem álnak
 Első próbámnak képít eszembe hozom
 Ejszaka kezdődött (mert még emléke is édes)
 A' midőn elnyugodott hazámat hátrahagyám
 Ott haladék nélküle merészen elhánva ruhámat
 A' sima víz színét gyorsan hasítva menék.
 A' Holdnak remegő ságára lebegve vezetvén
- 60 Engemet, hív követöm, 's társam az útba leve.
 Ezt én kérelvén, kedvezz o! Lúna kiálték
 Jussion eszedbe, kegyes; Látmai sziklaköre
 Endymion szívedet kegyetlenné lenni ne hagyja
 Kellemes Istenné állapotomra tekénts
 Te mint Istenné keresél e földön halandot
 Hogy igazán szóljak, mennyei, kit keresek
 Isteni lelkekhez méltó erkölcsi ragyognak
 Mellyek az égre viszik termete kellemeit.
 Szebb nincs nálánál kivüled, Vénust ha ki veszed
- 70 Láthatod, azt megadja szavuinak hitele.
 Mint a' tágas egek boltján ságaraid újúlt
 Fénye sok apróbb fényt, esillagokat megelőz
 Úgy ragyog ő sok szépe felett a' Systai térnek.
 Cynthia nints szemed, ha kétesek e' szavaim.
 Így mondám ezeket, vagy ezekhez szinte hasonló
 Szólva az éj esendét vizen evezve szegém.

Az egyes költeményekhez fűzött megjegyzéseink:

1. *Míg gondok nélkül játszottam.* A költő egyik legfinomabb lírai remeke. Művészi tökéletességgel tárja föl sóvárgását az elérhetetlen „tündér szép hölgy“ után, aki „mint a képzelt boldogság“, csak azért jelent meg előtte, hogy annál hamarabb eltűnjön. Forma és tartalom csodálatos összhangban olvadnak olyan kerek egységgé, amely még Vörösmarty munkásságában is a legköltoőbb alkotások közé tartozik. A vers a kézirat 151a. lapján található. *A' boldog elhalás* (A hűség diadalma) c. költői rege első kidolgozása negyedik füzetének utolsóelőtti lapján. Vörösmarty sok javítás, törlés, többszöri újrakezdés után vetette papírra a végleges szöveget, amelyen már csak egy javítást tett. Később az egész verset egy keresztvonással áthúzta: valószínűleg azért, mert nagyon árulónak tarthatta. A kézirat másik 151b. lapján *A' hűség diadalma* ismert Villi-regéjének egy részlete található.

2. *Fergeteg dúl a' kopasz hegy ormán.* A kézirat 167a. lapján van. Törredék. A nyugtalanságban, és hülni nem akaró tűzével a csillagpodását önmagában kergető hős: nyilván a költő. A vers alatt *Fogadd el édes Andom* címmel a Gyulai kiadásában (VIII. 65.) található *Emmihez* c. vers változata van. A lap érdekességei: először a margóra vetett sok leánynev, abban a sorrend-

ben, ahogy a költő azokat ábrándozva jegyezte: Etelka, Etelka, Etelka, Etelka, Etelka, Etelka, Etelka, Emelka, Etelka, Jolánka, Piroska, Karika, Etelka, Tonina, Tonina, Tcni, Tonina, Tonina, Lucietta, Tonina, Marianna. Másodsor a 167b. lapon a következő levélfogalmazvány-töredék található Vörösmarty írásával; eleje, sajnos, hiányzik: „... Bonyhádra jöttem, honnan két nap mulva Börzsönybe, Tekintetes Perczell Sándor Úrnak fia mellé szoptató Dajkáznak fogadtak. Itt vagyok most is, Istennek hála, jó egészségbe. Ezen fölül arra kérem kegyelmedet, hogy ha ezen levelemet veszi, azonnal adja levél által tudtomra állapotját, 's szándékát, 's egyszersmind azt megkívánom, hogy örökséget adja vissza atyámfiainak, ha épen annyira meg vetted, hogy velem élni többé nem akar. Egyébaránt kívánok kennek, és nemzetségemnek Istentől minden jót, állandó egészséget, és maradok Kegyelmednek holtig hű hitese *Kasziba Panna*.“ Valóban elküldött levél? Vagy csak a költő önmagát gúnyolta ki benne, mint a Perczel Sándor „úr fiának szoptató dajkáját“, nem könnyű eldönteni.

3—4. *Egykoron a' kis egér és Kénye szerént széljel dühödő szél*. E két darabot a költő a kézirat legutolsó, 175b lapjára írta. Két különböző vers, mindkettő más időben és más tintával készült. Előbbi parabolaszerű, mely azt szimbolizálja, hogy az elégedetlenség milyen nagy szenvedéseket okozhat. A vers kissé nehézkes menete és kifejezései arra engednek következtetni, hogy fordítás, mégpedig az sem lehetetlen, hogy prózai szöveget tett át versbe. Ebben az időben a Perczel-fiúk tanítása közben kerülhetett elé a szöveg s megpróbálhatta versebe szedni. A 4. sz. négy soros töredék is valamilyen latin auktor áttüztetése lehet. Ez is csak stílusgyakorlat, mint az előbbi.

5. *Csendes volt az üdö*. Ebben a töredéknek maradt költeményben kísérlet tett Vörösmarty klasszikus formában készülő komikus epikai költemény alkotására. Hőse egy fűzfapoéta, akinek a „Pindusra“ való utazását, majd ottani tapasztalatait e végül a látogatás hatását mutatja be. Helyenként elég komikai erővel tárja fel a körülményeket, de lelki rajtot meg sem kísérelt adni. Nagy kár, hogy nem készült el, mert a *Dorottya* (1803) és *Az elveszett alkotmány* (1846) közötti hézag betöltésére lett volna hivatva, bár még nehézkes, sőt itt-ott dagályos és több helyen nem is elég érthető. A kézirat 162a. és 163—164. lapjaira írta, Perczel Sándor és Miklós Exercitiúmaira. A kézirat több szempontból érdekes. Először is az 162a lap felső részén egy történeti dráma első vázlatozását körvonalazta: „Föl. Nándor. Servia. Magyarország. Fehérvár. Esztergom. II. Föl. Balkezesek. Szegeszárd, Euzával (?) csata. III. Czinkotai csata. Horka. Ménmaróth. Meszes. Tuhutum.“ A 163b lapon Vörösmartynak a következő följegyzései találhatók:

- 1 történetíró = sertés,
- 2 vígjátékíró = kácsa,
- 3 szomorújátékíró = béka,
- 4 hősijátékíró = Páva,
- 5 pásztori játékíró = trütsök,
- 6 tántzos játékíró †
- 7 †
- 8 szerelmíró = juh,
- 9 csillag,
- Apollo füles.

6. *Küldi köszöntését az Abydai Hero!* Fordítás Ovidius Epistoláiból (XVII. *Leander Heróhoz* 1—76. sor.) Az első 28 sor Brisits kiadásában (94. sz.) megtalálható. Későbbi fordításán lényeges változtatásokat tett. Finom csiszolása, gyakorlottabb verselése és az eredeti szövegének határozottan jobb megértése mind későbbi készülésre mutat. Attól kezdve, hol ez újabban előkerült fordítás végződik, a Brisits által kiadott szövegben még újabb 16, a 77—92-ig terjedő sorokat ismerjük. A fordítás a kézirat 160b. és 161. teljes lapján készült. Eredeti fogalmazás, sok javítással és több keresztülhúzott sorral. Vörösmarty fordítását nagy szabadsággal készítette, de az eredeti versmértéket megőrizte. A 169a. lapon a Brisits kiadásában is meglevő (71. sz.) *Nézd ó Barátom mint halad el korunk* című változatban gazdag vers eredeti fogalmazása és a következő kétsoros latin distichon található:

Omnia sunt hominum tenui pendencia filo

Exceptis caligis quas nihi fune ligo.

Kozocsa Sándor.

Elhúnytak.

APPONYI RUDOLF (nagyapponyi gr.), dr., ny. főispán, szül. Hőgyészén (Tolna vm.) 1882. március 12., megh. 1939. július 21-én (tem. n.) — Útirajza: *B. Hirl.* (1917).

BADICS FERENC (alistáli) dr. phil., kir. és min. tan., ny. tanker. főigazgató, a M. Tud. Akad. és a Sz. István Akad. t. tagja, szül. Székesfejérvárt 1854. augusztus 27-én, megh. Bpen 1939. július 21-én (tem. n.) — Pályáját 1882. mint a bpi V. ker. áll. reálisk. h. tanára kezdette, 1883/91. Újvidéken, 1891/94. a bpi VI. ker. áll. reáliskolában tanított, 1894/8. az I. ker. áll., 1898/914. a gyakorló főgimn. igazgatója, 1914/9. a pestvidéki tanker. főigazgatója volt. A M. Tud. Akad. 1894. 1., 1910. r. és 1926. t. tagjává választotta. Haláláig elnöke volt az Irod. Bizottságnak. — 1878—81. verseket és elbeszéléseket írt vidéki lapokba, 1879-től nyelvtani, irod. és esztétikai cikkeket kül. fővárosi heti és szaklapokba. — Munkái: *Liebig és Platen.* Irta M. Carrière. Ford. Eger, 1898. — *Gaal József élete és munkái.* (Nemz. Ktár. 23.) Bp., 1881. — *Gaal József Peleskei Nótáriusa.* Klny. a Föv. Lapokból. U. o., 1881. — *Csokonai Vitéz Mihály.* (M. Helikon. II:13.) Pozsony, 1883. — *Kisfaludy Sándor.* (U. o. II:16), U. o., 1883. — *Arany János.* (U. o. III:32/3.) U. o., 1884. — *Gr. Gvadányi József és Gaal József.* (U. o. IV:44.) U. o., 1885. — *Fáy András.* (U. o. IV:58.) U. o., 1886. — *Fáy András életrajza.* Bp., 1890. (az Akad. Lévy-díjával jutalm. pályamű). — *M. irod. olvasókönyv.* A gimn. 5/8. o. sz. U. o., 1890/3. (4 köt. Az I. köt. 8., a II. köt. 7., a III. köt. 4 kiadást ért). — *M. olvasókönyv.* A középisk. 1/3. o. sz. U. o., 1895/7. (3 köt. és Függelék a 3. kötethez. U. o., 1900. Az I. köt. 5., a II. köt. 4. és a III. köt. 3 kiadást ért). — *Az első m. irodalomtörténettrő.* Klny. az 1K-ből. U. o., 1897. — *Irodalomtört. tanulmányok.* Klny. Beöthy Kép. irodalomtört. 2. kiadásból. U. o., 1899. — *Bajza József életrajza.* B. J. összegyűjtött munkái 3. kiadásából. U. o., 1901. *Gyöngyösi István főművének új kiadása.* Klny. a B. Szléből. U. o., 1905. — *Kuruc világ és kuruc költészet.* Különkiad. a Kép. irod. tört. 3. kiadásából. U. o., 1908. — *Gyöngyösi István ismert és ismeretlen költeményei.* (Értek.

Nyelv- és Széptud. Kör. 22:4.) U. o., 1912. — *Gyöngyösi István ismeretlen elbeszélő költeménye.* (U. o. 24:11.) U. o., 1921. — *Endrődi Sándor l. t. emlékezete.* (M. T. Akad. Emlékbeszéd. 18:3.) U. o., 1922. — *Adalékok a „Bánk bán” tört. forrásaihoz és magyarázatához.* Klny. az IK-ból. U. o., 1925. — *Horváth János püspök.* Veszprém, 1927. — *Megoldott problémák Gyöngyösi István életrajzához.* (Irod. Fü. 27.) Bp., 1928. — *Emlékezés Vadnay Károly r. t.-ra.* (M. T. Akad. Emlékbesz. 21:19.) U. o., 1933. — Bevezetéssel és jegyzetekkel kiadta Petőfi Sándor *ról. költeményei* (Bp., 1888., 2 köt. 2. kiad. U. o., 1897/902); Bajza József *összegyűjt. munkái* 3. kiad.-át (U. o., 1901, 6 köt.); U. a. *munkáit* (M. Remekírók. 28. U. o., 1904); Gyöngyösi István *Murányi Vénus-a* 3. kiad.-át (Olcsó Ktár. 1430/34. U. o., 1906); U. a. *munkáit* (M. Remekírók 23. U. o., 1906); Petőfi Sándor *munkáit* (U. o. 32/6. U. o. 1906, 4 köt.); Gyöngyösi István *Márssal társalkodó murányi Vénusá-t* (U. o., 1909); u. a. *leveleit* (U. o. 1913); u. a. *összes költeményei-t.* (Régi M. Költők Tára. U. o., 1914/37, 4 köt.); sajtó alá rend. és bev. ell. gr. Zrinyi Miklós *költői műveinek* Széchy Károly előkészítette kiadását (U. o., 1906); sajtó alá rend. br. Jósika Miklós *összes műveit* (U. o., 1901-től); szerk. a Beöthy-féle *Kép. m. irodalomtört.* 2. és 3. kiadását, melynek I. kiadása szerkesztésénél (1893/6) is közreműködött. — Halálakor sajtó alatt volt: *Gyöngyösi István élete és költészete* (iratott 1930). Kéziratban maradt: *Endrődi Sándor élete és költészete* (1932). — Alneve: Bánkai Ferenc.

BATKY ZSIGMOND (felsőbátki) dr. phil., c. múzeumi főigazgató, ny. múz. igazgató, szül. Kocson (Komárom vm.) 1874 jan. 5-én, megh. Bpen 1939. aug. 28-án. — Ref. A tárgyi néprajz művelője volt. Ő állította össze a György Aladár-féle *A föld és népei* V. kötetében (Bp., 1905) Morsz. néprajzát. Társzerkesztője volt *A m.-ság néprajza* (U. o., 1935/8) c. mű tárgyi néprajzi részének.

CSERMELY (1899-ig Bruck) GYULA (valójában Judás) dr. jur., volt ügyvéd, szül. Dunaszerdahelyen június 5., megh. Bpen 1939. augusztus 24-én reggel. Atyja izraelita. Szülők: Bruck Fülöp tanító, Rózner Anna. Középkiskoláit Pozsonyban, a jogot Bpen elvégezvén, 1894. Bruck Juda néven Szécsényben ügyvédi irodát nyitott. Itt tartózkodott 1899-ig, amikor belügymin. engedéllyel Csermelyro változtatta vezeték nevét. 1900/1. ügylátszik nem volt önálló irodája, 1902/11. azonban Cs. Juda néven mint óradnai ügyvédet tartja nyilván a *Tiszti címtár.* Az önálló ügyvédi tevékenységgel tehát már ekkor fölhagyott. Valószínűleg ekkortájt költözik Bpre, s valószínűleg azonos azzal a Csermely Gyulával, aki mint magánhivatalnok szerepel az 1914. é. bpi. név- és lakásjegyzékben. Az 1914/8. háborúban katonáskodott s mint százados szerelt le. Ekkor némi erdélyi tartózkodás után ismét Bpen telepedett meg s kizárólag tolla után élt. — Cs. Gyula néven írt tárcái, regényei és cikkei: *P. Hírl.* (1905—39), *Debr. Függetl. Ujs. naptára* (1910), *Szilágyság* (1910), *Új Idők* (1911), *Egyenlőség* (1912/3), *Tolnai Világlapja* (1912/3), *Az Ujs.* (1916/8), *P. Lloyd* (1922—24. tárcáinak fordításai), stb. — Munkái: *Román parasztok.* Elbek. Bp., 1918. — *A toprini nász.* Reg. U. o., 1916. (2 köt. Előszőr: P. Hírl. 1916 : 252/91. sz. 8 kiad. U. o. [1937]. Filmesítve bemutat. Mozgókép-Otthon 1917. XII. 31.) — *A vörös kérdőjel.* Reg. U. o., [1918]. Előszőr: P. Hírl. 1918:231/66. sz. Új kiad. Tolnai Regta. U. o., [1927]). — *Egy asszonyi dokumentum. Amerikai párbaj.* Elbek. Debr., 1918. — *Kölcsonkapott fény.* Reg.

U. o., [1920]. (Előszőr: P. Hirl. 1911:265/98. sz.) — *A beszélő ereklgye*. Reg. Nagyvárad, 1921. (Új kiad. Bp., 1923.) — *Sz. Márton rózsafái*. Falusi tört. (A P. Hirl. Regtára. 19.) U. o., 1923. — *Bakuin professzor könyve*. Brassó, 1923. (Új kiad. P. Hirl. Könyvek. 64. Bp., [1929].) — *A mantovai jóslat*. U. o., 1924. — *Ami két Miatyánk között van*. Reg. U. o., é. n. (4. kiad. Bp., [1938].) — *Negyvenegy és tizenkilenc*. (Népszerű Reg. 3.) U. o., é. n. — *A millárdos gazember*. (Legjobb Kvek. 119.) Bp., [1927]. — *Három fekete félhold*. (Világtk.) U. o., [1927]. — *Napkeleti irányokon*. (Legjobb Kvek. 146.) U. o., [1927]. — *A bosszú örvényében*. (U. o. 150.) U. o., [1928]. — *Hadgyakorlat és a szerelem*. (Tolnai Regta.) U. o., [1928]. — *A férfibecsület útjai*. (P. Hirl. Kvek. 140.) U. o., (1930). — *Egy barázdá... egy csók*. (Föv. és Vid. Szinh. Műs. 48.) U. o., 1932. — *Arató tót voltam*. Monológ. (U. o. 51.) U. o. 1932. — *Irodám ügyforgalma fellendül*. Monológ. (U. o. 52.) U. o., 1932. — *A talált gyűrű*. Monológ. (U. o. 53.) U. o., 1932. — *Bíró uram szava*. (U. o. 54.) U. o., 1932. — *A sárosi jegegyék*. (P. Hirl. Kvek. 219.) U. o., (1932). — *Szt. Márton rózsafái*. (Föv. és Vid. Szinh. Műs. 64.) U. o., 1933. — *Nász a riharban*. (Friss Ujs. Színes Regta. 13.) U. o., [1935]. — *Titokzatos merényletek*. Irta Loius Vetter. Ford. (P. Hirl. Kvek. 400.) U. o., (1936). — *A kalandkereső*. (Friss Ujs. Színes Regta. 83.) U. o., [1938]. — *Gyuriból György lett*. — *Ad'eu Madame* c. 3 felv. színművét a nagyváradí Szigligeti Szính. mutatta be.

FEIKS JENŐ, festőművész, szül. Kaposvárt 1878-ban, megh. Bpen 1939. szeptember 25-én. — R. k. konvertita. — Középiskoláit Bpen, a festészetet Párizsban és Münchenben tanulta. 1908. óta többször állott ki Bpen. — Műtört. és egyéb cikkei: *Az Ujs.* (1907/9). *Világ* (1910/11). *P. Napló* (1912-től); filmkritikái: *Mország*.

FEKETE IPOLY, aranymisés kegyesr. áldozópap, ny. gimn. tanár, a Dugonics-Társ. r. és ig. tagja, szül. Esztergomban 1858. november 5-én, megh. Szegeden 1939. július 12-én. — 1882. óta írt cikkeket vidéki lapokba.

GAAR VILMOS, dr. jur., ny. kúriai bíró, felsőházi tag, szül. Győrött 1862-ben, megh. Bpen 1939. július 17-én. — R. kat. Jogi író. Soproni ügyvéd és aljárásbíró korában 1888(?)-tól 1892 XII. 31. és 1893 X. 8. 1894 V. 21. fel. szerk. volt a *Sopron* c. hetilapnak, valamint közben a *Soproni Hirl.*-nak.

HEVESI (1893-ig Hoffmann) SANDOR dr., a Nemz. Szính. örökös tagja és ny. igazgatója, a Korvin-koszorú tul., a Kisfaludy és Petőfi Társ. r. tagja, szül. Nagykanizsán 1875. május 3-án, megh. Bpen 1939. szeptember 8-án reggel szívgyengeségben. — R. k. konvertita. Atyja: Hoffmann Mór p. isk. tanár. Középiskoláit szülővárosában elvégezvén a bpi keresk. akad. hallgatója lett. Félév multán beiratkozott a jogra, majd a filozófiára s 1901. tanári szakvizsgát tett. Közben hírlapíróskodott s a *Morsz.* b. munkatársa és a *M. Szle* színházi rovatvezetője volt. 1902. a bpi Nemz. Színházhoz szerződötték rendezőnek s ezzel párhuzamosan a Thália Társ.-nak is szellemi vezetője, dramaturgja és főrendezője volt. 1907. a Népszính.—Vígopera főrendezője lett, de egy év mulva visszatért a Nemz. Színházhoz mint főrendező. 1912-ben hasonló minőségben átmnt a M. K. Operához, ahonnan 1922-ben tért vissza a Nemz. Színházhoz, melynek 1923. igazgatója lett. 1932-ben nyugdíjazták. Ezentúl ismét magán-színházaknál működött. Élete utolsó éveiben súlyos cukorbeteg kórota. Munkái: *Dráma és színpad*. Tanulmányok. Bp., 1896. — *Dandin György, v. a megszállt*

Jírj. Irta Molière. (M. Ktár. 31.) U. o., [1897]. — *Három elbeszélés.* Irta Paul Bourget. (U. o. 33.) U. o., [1897]. — *Egy fiú szenvedései.* Irta Konrad Ferdinand Meyer. (U. o. 57.) U. o., [1897]. (Új kiad. Elő Kvek. II:35. U. o., [1930].) — *A főstény.* Irta Molière. (U. o. 71.) U. o., [1897]. (Új kiad. U. o., 1922). — *A titkos kert.* Irta Marcel Prévost. (Egyet. Regt. 13:11'2). U. o., 1898. — *Kean.* Irta Alexandre Dumas père. (Főv. Szính. Műs. 44.) U. o., 1899. — *A haramiák.* Irta Friedr. v. Schiller. (U. o. 45.) U. o., 1899. — *4 kényeskedők.* Irta Molière. (M. Ktár. 142.) U. o., [1900]. — *Katona József Bánk bánja.* Magyarázta. U. o., 1901. (Az Isk. Ktár. 10. köt. gyanánt is). — *Scapin furfangjai.* Irta Molière. (M. Ktár. 322.) U. o., [1903]. — *Kénytelen házasság.* Irta u. a. (U. o. 329.) U. o., [1903]. (Új kiad. U. o., 1922): — Valamennyi Molière-fordítása Haraszi Gyula bevezetésével a Remekírók Kép. Kta. *Molière remekei* c. kiadványban és az Elő Kvek II:7-ben is). — *Ghetto.* Irta Hermann Heijermans jun. (Főv. Szính. Műs. 158/9). U. o., 1904. (Bemut. Kir. Szính. 1903. XII. 10). — *Grandet Eugénia.* Irta Honoré de Balzac. (Klassz. Regt. U. o., 1904. (2. kiad. U. o., 1920). — *Bernd Róza.* Irta Gerhard Hauptmann. (Főv. Szính. Műs. 196/7). U. o., 1904. (Bemut. Nemz. Szính. 1904. XII. 3.) — *A betörő.* Irta Labiche és Mclésville. (A Műkedvelő I:4. és Műkedvelő Színműtára 14.) U. o., 1906. (Bemut. u. o. 1902. II. 14). — *Három mese.* Irta Oscar Wilde. (M. Ktár. 444.) U. o., [1906]. — *Nickleby Miklós élete és viszontagságai.* Irta Charles Dickens. A m. ifj. sz. átdolg. U. o., 1906. (2. kiad. U. o., 1925 [1924]). — *Pickwick Club.* Irta u. a. (Klassz. Regt.) U. o., 1906. (2 köt. 2. kiad. U. o., [1923]). — Szeszély. *Az ajtó tárva vagy zárva legyen.* Irta Alfred de Musset. (M. Ktár. 494.) U. o. [1907]. — *A színjátszás művészete.* (Tudom. Zsebk. 213/5.) U. o., 1908. — *Az elbádsz művészete.* (U. o. 216/8). U. o., 1908. — „*Remény.*“ Irta H. Heijermans jun. (M. Ktár. 560/1.) U. o., [1909]. Bemut. Nemz. Szính. 1909. VI. 11.) — *Brassboud kapitány megtérése.* Irta Bernhard Shaw. (U. o. 587/8). U. o., [1910]. (Bemut. u. o. 1910. I. 14.). — *Az orvos dilemmája.* Irta u. a. (U. o. 593/4.) U. o., [1910]. (Bemut. u. o. 1923. X. 27). — *Shakespeare egy vígjátékáról.* Klny. a M. Shakespeare Tár-ból. U. o., [1911]. — *Pathelin mester.* Ford. és átdolg. (Mod. Ktár. 152. U. o. [1912]. — *Nem leheszen tudni.* Irta Bernhard Shaw. U. o., 1912. (Új kiad. B. Shaw: Barátságos színművek. II. U. o., [1924]. Bemut. Nemz. Szính. 1912. I. 5.) — *Az apja fia.* Családi komédia 4 felv. U. o., 1912. (Bemut. u. o. 1911. XI. 29.) — *Godunor Borisz.* Irta Muszorgszki Modeszt. U. o., 1913. (Bemut. Operaház 1913. XII. 20.) — *Pygmalion.* Irta B. Shaw. U. o., 1914. (Bemut. Víg-szính. 1914. I. 3.) — *Antonius és Kleopátra.* Irta William Shakespeare. (M. Ktár. 634/6). U. o., [1915]. (Bemut. Nemz. Szính. 1909. II. 12). — *Egy m. úbob.* Színj. 5 felv. Jókai Mór regényéből. U. o., 1916. (Bemut. M. Szính. 1916. IV. 1.) — *Candida.* Irta B. Shaw. U. o., 1916. (Új kiad. B. Shaw: Barátságos színművek. L. u. o. [1923]. (Bemut. Víg-szính. 1926. I. 8.) — *Ember és felsőbbrendű ember.* Komédia és filozófia. Irta u. a. (Világktár. 34.) U. o., 1917. (5. kiad. [U. o., 1927].) — *Fekete tulipán.* Reg. Irta Alexandre Dumas père. (Athenaeum Ktár. 44.) U. o., 1917. (Előszór: P. Napló, 1915:274. — 1916:28. sz. 2. kiad. U. o., [1927]). — *A hadifogoly.* Vígj. 3 felv. U. o., 1917. (Bemut. Nemz. Szính. 1917.) — *Az imádója meg a férje.* Irta B. Shaw. U. o., 1917. (Bemut. Boly. Szính. 1920. X. 1.) — *Tükör, a cica.* Irta Gottfried Keller. (Tevan-Ktár. 137/8). Békéscsaba, 1917. — *A szépség filozófiája.* Irta O. Wilde. (Mester-

művek.) U. o., 1918. — *Hagyományok és hazugságok*. Írta Chesterton. (Mester-művek.) U. o., 1918. — *Az igazi Shakespeare és egyéb kérdések*. U. o., 1920 [1919]. — *Barbara őrnagy*. Írta B. Shaw. (Híres Kvek. 3.) U. o., 1920. — *A káposztástelep*. Írta Alice Hogan Rice. (Olcsó Reg. 56.) U. o., 1920. — *Komédiás történet*. Írta Anatole France. (Klassz. Regt.) U. o., 1920. — *Felbontatlanul elégetendő!* Írta Marie v. Ebner-Eschenbach. (Genius Ktár. 11/3.) U. o., 1920. — *Összes mesék és történetek*. Írta H. Ch. Andersen. (Nagy írók, Nagy írások. I:3., IV:2.) U. o., 1920/5. (2 köt.) 8. — *Blanco Posnet eldrúlatása. A sors embere*. Írta B. Shaw. (Szính. Ktár. 6.) U. o., 1921. (Mindkettőt bemut. M. Szính. 1912. IV. 20. A második új kiad. B. Shaw: Barátságos színművek. II. U. o., [1924]). — *1514. Tört. dráma 5 felv.* (Szính. Ktár. 12.) U. o., 1921. (Bemut. Nemz. Szính. 1921. X. 28.) — *Fanny első színdarabja*. Írta B. Shaw. (Szính. Ktár. 16.) U. o., 1921. (Bemut. Renaissance-Szính. 1922. I. 3.) — *A revizor*. Írta Nicolas Gogoly. (Föv. Szính. Mús. 408/17.) U. o., 1921. — *B. Shaw összes munkái. Barátságos színművek. I. A hősök. Candida. II. A sors embere. Nem lehessen tudni*. U. o., [1923/4]. — *Shaw-breviárium*. U. o., [1923]. — *A páduai hercegnő*. Írta O. Wilde. U. o., 1923. — *A jelentéktelen asszony*. Írta u. a. U. o., [1924]. — *B. Shaw összes munkái. XV. Sz. Johanna*. U. o., [1925]. (Bemut. M. Szính. 1924. X. 20). *Tanulmányok*. I. Írta O. Wilde. U. o., (1926). — *Elzevir*. (Műkedv. Szính. Új sors 25/7.) U. o., (1928.) (Bem. Nemz. Szính. Kam. Szính. 1925. X. 24.) *Szöktetés a szerdlyből*. Mozart op. Szöv. Bretzner K. F. után szabadon átd. Stephanie. U. o., [1929]. (Bemut. Operaház 1913. III. 15.) — *A trubadur*. G. Verdi operája. Szövegét írta Salvatore Cammerano. U. o., [1930]. — *B. Shaw összes munkái: Caesar és Cleopátra*. U. o., [1930]. — *U. o. A szénásszekér, Androkles és az orosz-lán*. U. o., 1931. (Új kiad. U. o., [1931]). — *Eszményi férj*. Írta O. Wilde. U. o. [1922]. (2. kiad. U. o. 1926). — *Lady Windermere legyezője*. Írta u. a. U. o. (1922.) (2. kiad. U. o., 1923.) — *Bumby*. Írta u. a.: U. o., (1923). — *Az Őr katonái*. Írta Emmet Laveray. U. o., 1936. (Bemut. M. Szính.) — *Színház*. U. o., [1938]. — Könyvalakban meg nem jelent ered. és ford. színművei: *Az unatkozó király*. Operett 3 felv. Írta Chapi zenéjére Miguel Ramos Carrion és Vital. Ford. Szalai Emillel. (Bemut. Népszính. 1898. XII. 10.); *A sötétség hatalma*. Dráma 5 felv. Írta Leo N. Tolstoj. (Budai Színkör 1901. IX. 7.); *A szép mosóné*. Operett 3 felv. Írta J. Offenbach zenéjére Blum, Blau és Toché. Ford. Hajó Sándorral. (Kir. Szính. 1904. IX. 3.); *A fogadósné*. Vígj. Írta C. Goldoni. (kolozsv. Nemz. Szính. 1906. III. 3.); *Orvosok*. Kom. 5 felv. Írta B. Shaw. (M. Szính. 1910. IX. 24.); *Lucifer*. Dráma 4 felv. Írta E. A. Butti. (bpi Nemz. Szính. 1906. IX. 15.); *Ne váljunk el!* Vígj. 3 felv. Írta Arthur W. Pinero. Ford. Ódry Árpáddal. (U. o. 1912. X. 4.); *A mozi*. Írta Vajda Ernővel. (Uránia Tud. Szính. 1913. IV. 9.); *Az új földesúr*. Színm. 5 felv. Jókai Mór regényéből. (M. Szính. 1913. IX. 6.); *Oberon*. Opera 3 felv. Karl Maria Weber zenéjére. Írta Planché (Operah. 1914. I. 29.); *A madonna rózsája*. Dráma 3 felv. (Nemz. Szính. 1915. XI. 13.); *Se be, se ki!* Koméd. 3 felv. M. színre alkalm. (M. Szính. 1915. XI. 20.); *Kárpáthy Zoltán*. Színj. 5 felv. Jókai Mór regényéből. (U. o. 1916. XII. 15.); *Az operabál*. Operett 3 felv. Heuberger R. zenéjére A rózsaszín dominó c. vígj.-ből írta Viktor Leon és H. Waldberg. (Népopera 1916. XII. 16.); *Mária Magdolna*, Dráma 5 felv. Írta Friedr. Hebbel. (Nemz. Szính. 1917. V. 19.); *Vandergold kisasszony*. Ope-

lrolalomtörténet.

14

rett 3 felv. Rényi Aladár zenéjére írta Harsányi Zsolttal. (Városi Szính. 1917. X. 24.); *Görögtűz*. Vígj. 3 felv. (Nemz. Szính. 1918. V. 3.); *Butuska*. Operett J. Offenbach zenéjével. (Margitszigeti Szính. 1918. V. 18.); *A kösztrű ember fiai* Jókai Mór regényéből 2 részben. (M. Szính. I. r. 1918. V. 30., II. r. V. 31.); *Császár és komédiás*. Dráma 4 felv. (Nemz. Szính. 1919. II. 21.); *Tanner John házassága* (Man and superman). Vígj. Irta B. Shaw. (U. o. 1921. II. 21.); *A gyilkos dalarc*. Dráma 5 képben. (Andrássy-uti Szính. 1923. II. 15.); *Nagy Katalin*. Vígj. 4 képben. Irta B. Shaw. (Vígyszính. 1924. III. 14.); *Egy pohár víz*. Vígj. 5 felv. Irta Eugène Scribe. (Nemz. Szính. 1924. V. 16.); *Mirandolina*. Opera 3 felv. Goldoni egy vígj. nyomán Mozart La finta giardinierához írt zenéjével. (Operah. 1924. XI. 27.); *Amazon*. (Belv. Szính. 1928.) Filmesítése: *Mire megvénülünk*. Jókai M. regényéből. (bpi Omnia, 1916. I.). — Bevezetési: Katona József: *Bánk bán*. Teleki László: *Kegyenc*. (Élő Kvek. 8. Bp., [1928]); Dickens: *Copperfield Dávid*. Ford. Balla Mihály. (U. o., [1928]); Szerény Zoltán: *Emlékeim a régi jó időkbelől*. (U. o., [1929]); Racine. *Cornéille*. (Élő Kvek. II. 6. U. o., 1930); Madách Imre: *The tragedy of man*. Trans. by Henry Charles Meltzer and Vajda Pál. (U. o., [1933]). — Szerk. A nagy dekamerou-t. (U. o., 1920.)

HOMÉR IMRE, udv. tan., Bosznia-Hercegovina ny. tartományi rendőrigazgatója, megh. Szombathelyen 1939 júliusában 63 éves korában. — Elbeszélései: *Új Idők* (1897/8).

IHÁSZ LAJOSNÉ, l. *Jókay Etelka*.

JÓKAY ETELKA (özv. ihászi Ihász Lajosné, ásvai), földbirt. özv., szül. 1852., megh. Lőrentén (Veszprém vm.) 1939. júl. 17-re virradó éjjel. — Ref. J. Károly, a regényíró Mór testvérbátyjának leánya volt. Férje a dunántúli ev. egyházkerület főfelügyelője, hathalmi földbirtokos volt. — Tárcái: *Föv. Lapok*. *Pápai Lapok*, Regényford.: *Nemzet* (1888. Az auteilli hölgy. Pierre Zaccone után.) — Munkája: *Emlékek br. Vay Miklósné Adelsheim Johanna brné leveleiből*. Bp., 1888. (Először: *Nemzet*, 1888. 29 s köv. szok.)

KERTÉSZ ISTVÁN, dr. jur., ügyvéd, szül. Losoncon 1890-ben, halálragázolta a vasút Bpten 1939. szept. 5-én este. — Izr. Szülők: Krausz József, Mühlstein Eleonóra. 1927-ben nyitott ügyvédi irodát Bpen. — Tárcái, kis regényei és versei: *Egyenlőség* (1912/13), *Nyugat* (1912—), *P. Hírl.* (1913), *Népszava* (1914). — *Fecskék* c. 3 felv. vígj.-át 1923. IV. 29. mutatta be az Irók Bemutató Színháza Bpen.

KISS JÓZSEF, c. igazgató, ny. áll. reálisk. tanár, szül. Mesztegyén (Somogy vm.) 1858. máj. 7-én, megh. Pécsen 1939. júl. végén v. aug. 1-én. — 1891 óta írt útleírásokat a *Turisták Lapjába* és a *Pécsi Naplóba*. 1875—83. a *Pécsi Figyelő*-t szerkesztette.

KOCSÁN JÁNOS, ny. táblabíró, szül. Nagyváradon 1872. márc. 22-én, megh. Bpen 1939. júl. 3 án (tem. n.). — A gimnáziumot Belényesen, a jogot Nagyváradon elvégezvén, a bírói pályára lépett s mint ítélőtáblai bíró, c. és jelleggel felruházott nagyváradai törvényszéki bíró, egy ideig az 1919. impérium-változás után is helyén maradt. 1929-ban politikai magatartása és publicisztikai működése miatt állásától megválni kényszerülvén, ügyvédi irodát nyitott s 1926. m.-párti programmal bukaresti szenátor lett. 1930 táján repatriált s a bpi törvényszékhez került tanácselnöknek. 1894 óta számos tárcát és verset

írt vidéki és főv. (pl. *A Hét*, *M. Génius*) lapokba. — Verskötete: *Csendes dalok*. Nagyvárad, 1896.

MURANYI (1881-ig Pick) ERNŐ, dr. jur., ügyvéd, szül. Győrött 1869. szept. 11-én, megh. Bpen 1939 júliusában. — 1882—92. számos tárcát írt a *M. Háziaszony-* és a *Kép. Családi Lapok*-ba, részben Tusay Mártonné Matild álnéven. Német Petőfi-fordításai: *Aus d. Gesellsch.* (1885).

ŐSZI KORNÉL, hírlapíró, szül. Szilágysomlyón 1869. máj. 8-án, megh. Bpen 1939. aug. 9-én (tem. n.). — R. k. konvertita. Mint hírlapíró 1889-től a *B. Hírl.*, *P. Hírl.*, *B. Napló* és *Esti Újs.* kötelékében dolgozott, majd 1897-től a *Sportélet* s 1900-tól a *M. Turf* c. versenyügyi szaklapok szerkesztője volt. — Szépirod. jellegű munkája: *Telivérek*. Jó kompánia s egyéb elbek. Bp., 1901.

POKORNY EMANUEL, dr. theol., pápai prelátnak, tb. kanonok, c. tan-ker. főigazgató, ny. érs. gimn. igazgató, szül. Bécsben 1860. dec. 22-én, megh. Bpen 1939. júl. 9-én. — 1916—29. a bpi érs. gimn. igazgatója volt. Hittani tankönyvei mellett egy szépirod. jellegű munkája is van: *Sztújáttékok ifj. szinpadra*. Idegen szerzők után. Bp., 1897. (2 füz.).

ZÁGONI (1909-ig Czank) DEZSÓ, hírlapíró, szül. Pécskán (Arad vm.) 1892-ben, megh. Bpen 1939. júl. 24-én (tem. n.). — R. k. Tanítói oklevelet szerezvén, 1911-ben az *Aradi Közl.* b. munkatársa lett. Később Nagyváradra került, ahol a *M. Szó*, *Erd. Mság* és a *Nagyváradai Napló* fel. szerkesztője volt. 1932-ben a *Brassói Lapok*, majd a kolozsv. *Ellenzék* szerkesztője volt s harmad-félévig üv. alelnöke az erdélyi és bánági M. Újságíró Egyesületnek. 1938 végén a bpi *Morsz.* s. szerkesztője lett. Az 1914/8. háborúban megkapta a II. o. ezüst vit. érmet, a III. o. vaskoronarendet a kardokkal és a II. o. ném. vas-keresztet. — Novellás kötetei: *Esti levél*. — *Mi arra rendeltettünk*.

ZOLTAI LAJOS, ny. városi múzeumigazgató, szül. Földesen (Hajdú vm.) 1861-ben, megh. Debrecenben 1939 augusztusában. — Ref. A teológiát elvégezvén, egy ideig Debrecenben hírlapíróskodott, majd 1890-ben városi tisztviselő lett. Előbb a levéltárban, majd a múzeumban dolgozott, melynek ásatásait és néprajzi gyűjtéseit ő vezette. A *Debreceni Ellenőrnek* 1897. V. 1.—XII. 23. fel. szerkesztője volt, majd a *Debr. Reggeli Újs.*-ot szerkesztette 1899 közepéig s a *Debr. Képes Kalendáriumot* 1907-től. — Az irodalomtörténetet is érdeklő munkái: *A Csáthy-féle debreceni könyvkeres. és könyvkiadó cég 100 é. története*. Debr., 1905. — *Jelentés Melius Péter sírja kereséséről*. U. o., 1907. G. P.

Társasági ügyek.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1939. évi március hó 18-án tartott választmányi üléséről.

Elnök: Pintér Jenő.

Titkár: Brisis Frigyes.

Elnök az ülést megnyitja s üdvözi a megjelenteket.

A jegyzőkönyv hitelesítésére Agárdi László és Clauser Mihály r. tagokat kéri fel. A pénztáros kedvező jelentést tesz a Társaság anyagi helyzetéről.

Egyéb tárgy nem lévén, az elnök az ülést bezárja.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1939. évi március hó 18-án tartott felolvasó üléséről.

Elnök: Pintér Jenő.

Titkár: Brisits Frigyes.

Tárgy: Dobai János: Riedl Frigyes emlékezete.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1939. évi május hó 13-án tartott választmányi üléséről.

Elnök: Pintér Jenő.

Titkár: Brisits Frigyes.

Az elnök üdvözlő szavai után a pénztáros a Társaság anyagi helyzetéről tesz jelentést. A jegyzőkönyv hitelesítésére az elnök Szinnyei Ferenc és Lám Frigyes tagokat kéri fel.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1939. évi május hó 13-án tartott felolvasó üléséről.

Elnök: Pintér Jenő.

Titkár: Brisits Frigyes.

Tárgy: Kerecsényi Dezső: A reformáció és az irodalomtörténeti korhatár.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1939. évi október hó 14-én tartott választmányi üléséről.

Elnök: Pintér Jenő.

Titkár: Brisits Frigyes.

Az elnök az ülést megnyitja. A jegyzőkönyv hitelesítésére Kozocsa Sándor és Regényi Sándor tagokat kéri fel. Majd jelentéstételre kéri fel a titkárt.

A titkár meleg szavakkal méltatja a választmány elhalt tagjának, Badies Ferenc főigazgatónak érdemeit. Üdvözlí a Társaság alelnökét, Szász Károly államtitkárt új könyvének megjelenése alkalmával.

Az elnök a pénztáros megnyugtató jelentése után az ülést bezárja.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1939. évi október hó 14-én tartott felolvasó üléséről.

Elnök: Pintér Jenő.

Titkár: Brisits Frigyes.

Tárgy: Sonkoly István: Arany János és a zene.